

รายงานผล
การถอดองค์ความรู้เกษตรกรต้นแบบ
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

โดย

สำนักงานเกษตรอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
กรมส่งเสริมการเกษตร

พ.ศ. 2568

รายงานผลการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
ข้อมูล ณ วันที่ ๒๗ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๘

.....

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบ

๑. ชื่อ-สกุล นายไสว ที่รักษ์
๒. เลขประจำตัวประชาชน
๓. ที่อยู่ปัจจุบันที่ติดต่อได้ บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านยาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา.
โทรศัพท์ ๐๘๐-๑๙๖๗๑๑๖
ปีเกิด พ.ศ. ๒๕๔๖
๔. สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง
๕. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี
สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
คณะ/สาขาวิชา นิติศาสตร์
๖. อาชีพปัจจุบัน
☒ ๖.๑ ประกอบอาชีพการเกษตรเพียงอย่างเดียว
☐ ๖.๒ ประกอบอาชีพการเกษตร และประกอบอาชีพอย่างอื่นนอกเหนือจากเกษตร
ระบุ.....
๗. รายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร บาท/ปี
๘. เป็นเกษตรกรต้นแบบ ศพก. หลัก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๗ (เป็น ศพก.เครือข่าย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑)

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

๑. สินค้าหลัก วนเกษตร
๒. แปลงเรียนรู้ มีจำนวน ๒ แปลงเรียนรู้ ประกอบด้วย
 ๑. แปลงเรียนรู้การทำวนเกษตร
 - ๑.๑ การปลูกไม้ป่า
 - ๑.๒ การเลือกรูปแบบวนเกษตรให้เหมาะสมกับพื้นที่
 - ๑.๓ การเพาะเห็ดในระบบวนเกษตร
 ๒. แปลงเรียนรู้การปลูกไม้ผล
 - ๒.๑ การดูแลรักษาไม้ผล
 - ๒.๒ การป้องกันและกำจัดโรคและแมลงในไม้ผล
 - ๒.๓ การเก็บเกี่ยวไม้ผล

๓. ฐานเรียนรู้ จำนวน ๔ ฐานเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑. ฐานการเรียนรู้การทำวนเกษตร

๒. ฐานการเรียนรู้การปลูกมะนาว

๓. ฐานการเรียนรู้การเลี้ยงปลาไหล

๔. ฐานการเรียนรู้การปลูกไม้ผล

๔. หลักสูตรการเรียนรู้ จำนวน ๔ หลักสูตร ประกอบด้วย

๔.๑ หลักสูตรหลัก จำนวน ๓. หลักสูตร ประกอบด้วย

๑. การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต
๒. การพัฒนาคุณภาพผลผลิต/การจัดทำมาตรฐานการผลิต
๓. ความรู้ด้านการเกษตรทั่วไป

๔.๒ หลักสูตรบังคับ จำนวน ๓ หลักสูตร ประกอบด้วย

๑. เศรษฐกิจพอเพียง
๒. เกษตรทฤษฎีใหม่
๓. เกษตรผสมผสาน

๔.๓ หลักสูตรเสริม จำนวน ๒ หลักสูตร ประกอบด้วย

๑. การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า
๒. อาชีพเสริมเพิ่มรายได้

๔.๔ หลักสูตรที่มีความโดดเด่นของ ศพก. (ให้ระบุนาจำนวน ๑ หลักสูตร พร้อมระบุวัตถุประสงค์ เนื้อหา และรูปแบบการถ่ายทอดความรู้)

หลักสูตร : วนเกษตร

ความโดดเด่นของหลักสูตร : หลักสูตรวนเกษตรของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีจุดเด่น คือ การผสมผสานการทำเกษตรและการปลูกไม้ป่าในพื้นที่เดียวกัน รวมทั้ง มีการทำประมง และการเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เดียวกัน โดยมี นายไสว ที่รักษ์ เกษตรกรต้นแบบ และประสบความสำเร็จในการทำวนเกษตร และถ่ายทอดสู่ชุมชน และเกษตรกรที่สนใจ

วัตถุประสงค์ :

๑. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และแนวคิดการทำวนเกษตรให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจ
๒. เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ตนเอง และชุมชน

หลักสูตร : ประกอบด้วย ๔ หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

๑. ปัญหาการเกษตรแบบเดิมและทางเลือกใหม่

- วนเกษตรคืออะไร? แนวคิดการผสมผสานต้นไม้, พืช, สัตว์ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ
- ทำไมต้องวนเกษตร? พูดถึงประโยชน์ทั้ง ๔ ด้าน:

ด้านเศรษฐกิจ: ลดรายจ่าย, เพิ่มรายได้จากผลผลิตที่หลากหลาย

ด้านสิ่งแวดล้อม: ฟื้นฟูสภาพดิน, อนุรักษ์น้ำ, เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ

ด้านสังคม: สร้างความมั่นคงทางอาหาร, ชุมชนเข้มแข็ง

ด้านสุขภาพ: ลดการใช้สารเคมี

๒. องค์ประกอบสำคัญของระบบวนเกษตร

- พืช: แบ่งประเภทตามการใช้ประโยชน์ (ไม้ใหญ่, ไม้ผล, พืชผัก, สมุนไพร)
- สัตว์: สัตว์เลี้ยงในฟาร์ม (ไก่, เป็ด, ปลา) และสัตว์ที่มาช่วยในระบบนิเวศ (ผึ้ง, แมลง)
- น้ำ: แหล่งน้ำสำคัญในการหล่อเลี้ยงระบบ
- ดิน: หัวใจของทุกสิ่ง การดูแลบำรุงดินให้สมบูรณ์

๓. การออกแบบพื้นที่วนเกษตรเบื้องต้น

- การวิเคราะห์พื้นที่ของตนเอง: แสงแดด, ทิศทางลม, แหล่งน้ำ, สภาพดิน
- การจัดโซน: โซนใกล้บ้าน: ปลูกพืชผักที่เก็บกินง่าย โซนกลาง: ปลูกไม้ผล, พืชไร่ โซนไกล: ปลูกไม้เศรษฐกิจ, ไม้ป่า
- การวางแผนปลูกแบบหลายชั้นเรือนยอด:
 - ชั้นบนสุด: ไม้ใหญ่, ไม้ป่า ชั้นกลาง: ไม้ผล, ไม้พุ่ม ชั้นล่าง: พืชผัก, พืชคลุมดิน ชั้นใต้ดิน: พืชหัว, ราก

๔. เทคนิคการจัดการดินและน้ำในระบบวนเกษตร

- การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ: สาธิตวิธีการทำปุ๋ยหมักง่าย ๆ จากวัสดุในท้องถิ่น
- การทำน้ำหมักชีวภาพ (EM): สาธิตการทำน้ำหมักจากเศษอาหารหรือผลไม้
- การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ: การทำฝายชะลอน้ำ, การใช้ท่อน้ำหยด

๕. การเลือกชนิดพืชที่เหมาะสม

- พืชพื้นถิ่น: ความสำคัญของการเลือกพืชที่ทนทานต่อสภาพอากาศในพื้นที่
- พืชที่เกื้อกูลกัน: การปลูกพืชที่ช่วยกันไล่แมลง หรือช่วยเพิ่มธาตุอาหารในดิน (เช่น พืชตระกูลถั่ว)

๖. การตลาดและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต

- การจัดการผลผลิตที่หลากหลาย: การแปรรูปผลผลิตให้มีมูลค่าเพิ่ม (เช่น ทำน้ำผลไม้, ชา)
- ช่องทางการตลาด: ขายตรง, ตลาดชุมชน, ตลาดออนไลน์

รูปแบบการถ่ายทอดความรู้

๑. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
๒. การศึกษาดูงานภายในศูนย์เรียนรู้
๓. การติดตามและประเมินผล

๕. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการบูรณาการของคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัด (การเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ อย่างไรบ้าง ให้อธิบายวิธีการ และแนวทางในการเข้าร่วมจัดทำแผนอย่างละเอียด)

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทในการร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการบูรณาการระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แนวทางการดำเนินงาน แบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดแนวทางการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑. การประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัดและระดับอำเภอ

ศพก. ได้เข้าร่วมประชุมหารือกับคณะกรรมการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรระดับจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอลำทะเมนชัย ในการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่ พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาในระดับตำบลให้สอดคล้องกับนโยบายระดับจังหวัด

๒. การระดมความคิดเห็นของเครือข่ายเกษตรกรต้นแบบ

มีการจัดเวทีเสวนาและประชุมร่วมกันระหว่างเครือข่ายเกษตรกรต้นแบบ ศูนย์เครือข่าย ศพก. และเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อรวบรวมข้อมูล สภาพปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของพื้นที่นำมาสู่การวางแผนบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

๓. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย

ดำเนินการประสานกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น สำนักงานปศุสัตว์ สถานีพัฒนาที่ดิน และสำนักงานประมง เพื่อบูรณาการแผนงานด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง และดินปุ๋ย ให้มีความสอดคล้องและต่อเนื่อง

๔. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ ศพก. และแปลงใหญ่

คณะกรรมการของศูนย์ฯ รวมถึงคณะกรรมการแปลงใหญ่ ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำแผนฯ โดยทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุง และกำหนดเป้าหมายของกิจกรรมที่จะดำเนินงานในแต่ละปี การดำเนินงานข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การวางแผน การกำหนดแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามผล เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาเกษตรกรและชุมชนอย่างแท้จริง

๖. การจัดทำแผนปฏิบัติการบูรณาการการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. (แผนราย ศพก.) (มีการจัดทำแผนฯ อย่างไรบ้าง ใครบ้างเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน และให้แนบแผนฯ)

การจัดทำแผนปฏิบัติการราย ศพก. มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ให้มีเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

๑. การประชุมคณะกรรมการ ศพก. และเครือข่าย

- ศูนย์เครือข่าย ศพก. ได้จัดประชุมคณะกรรมการ ศพก. และตัวแทนเครือข่ายเกษตรกร เพื่อนำข้อมูลสถานการณ์จริงในพื้นที่มาวิเคราะห์และจัดทำแผนดำเนินงานให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรในชุมชน

๒. การรวบรวมข้อมูลจากฐานเรียนรู้และกิจกรรมในศูนย์ฯ

- มีการนำข้อมูลจากฐานเรียนรู้ทั้ง ๔ ฐาน มาประกอบการจัดทำแผน เพื่อให้แผนฯ มีความสอดคล้องกับศักยภาพของศูนย์ฯ

๓. การระดมความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอจากเกษตรกร

- จัดเวทีให้เกษตรกรในพื้นที่ได้เสนอแนวคิด ความต้องการ และปัญหาในพื้นที่ เพื่อปรับกิจกรรมให้ตอบโจทย์กับวิถีชีวิตของเกษตรกรในแต่ละตำบล

ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ

- ประธานและคณะกรรมการ ศพก.
- คณะกรรมการเครือข่ายแปลงใหญ่
- เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอลำทะเมนชัย
- หน่วยงานสนับสนุนในพื้นที่ (กรมส่งเสริม และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)
- ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลด้านการเกษตรและการทำงานเป็นเกษตรกรต้นแบบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

๑. ผลสำเร็จในกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรต้นแบบที่มีการนำวิชาการ เทคโนโลยีการเกษตร มาปรับใช้ใน ศพก. จนเกิดผลสำเร็จในการทำเกษตร พร้อมเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรในพื้นที่

๑.๑ แรงบันดาลใจและจุดเริ่มต้น

๑) อะไรคือแรงบันดาลใจในการเริ่มต้นการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรแบบเดิม ๆ สู่การทำเกษตรแบบใช้หลักวิชาการหรือเทคโนโลยีในกิจกรรมการเกษตรของท่าน

นายไสว ที่รัก เกษตรกรต้นแบบ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศูนย์ หลัก) อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้ปรับเปลี่ยนมาทำการเกษตร จากการที่ทำงานในเมืองเนื่องจากภรรยาป่วย และต้องการดูแลสุขภาพของภรรยา จึงตัดสินใจหันหลังให้เมืองใหญ่ กลับมาประกอบอาชีพการเกษตร โดยเริ่มแรกทำนา มีรายได้จากการทำนาเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ผลผลิตที่ได้ค่อนข้างน้อย รายได้ไม่ต่อเนื่องและไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต จึงมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงพื้นที่นา มาทำไร่นาสวนผสม จำนวน 27 ไร่ ตั้งแต่ปี 2542 และเริ่มทำวนเกษตร มีการผลิตพืชผสมผสาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่ดำเนินการใน ศพก.ได้แก่ การผลิตข้าวนาปี (15 ไร่) การปลูกไม้ป่า เช่นยางนา พยุง พะยอม แดง การนำเชื้อเห็ดป่ามาโรยในแปลงวนเกษตร การปลูกพืชผัก ไม้ผล มะม่วง มะนาว กล้วย มะละกอ เลี้ยงปลาไหล เลี้ยงปลา ทำปุ๋ยคอก การปรับปรุงบำรุงดิน เช่น การปลูกปอเทือง มีการหมุนเวียนปัจจัยการผลิตภายในแปลง ปลูกไม้ผลบนคันบ่อ การผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมักใช้เองและเกษตรกรมีแนวความคิดในเรื่องการหมุนเวียนเมล็ดพันธุ์ การลดต้นทุนการผลิตด้านปุ๋ยเคมี เพื่อเป็นต้นแบบให้เกษตรกรผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ และจะพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเอง

๒) ปัญหาหรือความท้าทายอะไรที่ผลักดันให้เกิดการทำการเกษตรโดยใช้หลักวิชาการและการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมมาใช้

ปัญหาของเกษตรกร คือ น้ำ ไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึงในการทำการเกษตร จึงได้ขุดบ่อ และติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ เพื่อทำติดตั้งระบบน้ำให้เพียงพอในพื้นที่

๑.๒ รายละเอียดของการทำการเกษตรโดยใช้หลักวิชาการและนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ในแปลงเรียนรู้ฐานเรียนรู้

๑) การทำการเกษตรโดยใช้หลักวิชาการและนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีการเกษตรใดที่ได้นำมาปรับใช้ในกิจกรรมการเกษตร (เช่น การลดการเกิดปัญหาเรื่องดิน น้ำ อากาศ ในพื้นที่ การลดต้นทุนการผลิต การลดการระบาดของศัตรูพืช การเพิ่มผลผลิต การเพิ่มมูลค่าผลผลิต ได้มีการนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาปรับใช้อย่างไรบ้าง)

นายไสว ที่รัก ได้นำองค์ความรู้และนวัตกรรมเทคโนโลยีการผลิต มาปรับใช้ในพื้นที่ ดังนี้

๑. การติดตั้งระบบพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อจัดการน้ำในแปลงผลิต

๒. การผลิตมะนาวนอกฤดูในวงบ่อซีเมนต์

๓. การผลิตปุ๋ยหมักแบบไม่กลับกอง ลดการใช้แรงงาน

๒) อธิบายขั้นตอนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมทางการเกษตรของท่าน

๑. วิเคราะห์พื้นที่ เช่น ความเสื่อมโทรมของดิน

๒. ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากต้นแบบอื่น อบรม ศึกษาดูงาน ลงเรียนกับเกษตรกรต้นแบบอื่น

๓. ทดลองและนำมาปรับใช้ในพื้นที่

๔. เก็บข้อมูล

๕. ขยายผลสู่ชุมชน เกษตรกรผู้สนใจ

๓) อธิบายขั้นตอนการทำการเกษตรโดยใช้หลักวิชาการ เช่น การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การปรับเปลี่ยนพันธุ์พืชที่ทนต่อสภาพภูมิอากาศ ด้านทานต่อโรคแมลง เป็นต้น (ให้อธิบายขั้นตอน วิธีการอย่างละเอียด)

การจัดการระบบการปลูกพืช

- ออกแบบระบบวนเกษตร ใช้การปลูกไม้ผลผสมไม้ป่า (วนเกษตรแบบบ้านสวน) และปลูกไม้

๓ ระดับ ได้แก่ ระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ

- การดูแลรักษา โดยการวางระบบน้ำทั่วพื้นที่ ทั้ง แปลงไม้ผล แปลงปลูกไม้ป่า
- เพิ่มมูลค่าโดยการโรยเชื้อเห็ดป่า เพิ่มเติม

๒. ผลสำเร็จและประโยชน์ที่ได้รับต่อการทำอาชีพการเกษตร: ผลลัพธ์ที่ได้รับจากการนำนวัตกรรม/เทคโนโลยีมาปรับใช้ในกิจกรรมการเกษตรคืออะไร เช่น ต้นทุน รายได้ ผลผลิต (ใส่รายละเอียดข้อมูลเชิงตัวเลขเพิ่มเติม เพื่อการเปรียบเทียบเชิงประจักษ์ และให้ระบุสินค้าเกษตรที่ทำการผลิตใน ศพก.ของท่าน)

๒.๑ สินค้าเกษตรที่มีการดำเนินกิจกรรมใน ศพก. มีดังนี้

๑) สินค้าเกษตร ด้านพืช ที่มีการผลิตใน ศพก. มีทั้งหมด ๕ ชนิด ประกอบด้วย

๑.๑) ข้าว	พื้นที่ปลูกจำนวน	๑๗.๐๐	ไร่
๑.๒) ไม้ป่า	พื้นที่ปลูกจำนวน	๓.๗๕	ไร่
๑.๓) ไม้ผล	พื้นที่ปลูกจำนวน	๑.๗๕	ไร่
๑.๔) มะนาวในวงบ่อ	พื้นที่ปลูกจำนวน	๑.๐๐	ไร่
๑.๕) ปลูกผักสวนครัว	พื้นที่ปลูกจำนวน	๐.๕๐	ไร่

๒) สินค้าเกษตร ด้านประมง ที่มีการผลิตใน ศพก. มีทั้งหมด ๙ ชนิด ประกอบด้วย

๒.๑) ปลาบึก	จำนวน	๑	บ่อ
๒.๒) ปลาสวาย	จำนวน	๑	บ่อ
๒.๓) ปลาเก๋ดำ	จำนวน	๑	บ่อ
๒.๔) ปลาเทโพ	จำนวน	๑	บ่อ
๒.๕) ปลาเทพา	จำนวน	๑	บ่อ
๒.๖) ปลากระโห้	จำนวน	๑	บ่อ
๒.๗) ปลานิล	จำนวน	๑	บ่อ
๒.๘) ปลาดูเพียน	จำนวน	๑	บ่อ
๒.๙) ปลาไหล	จำนวน	๒๐	วงบ่อ

****ทุกชนิดเลี้ยงรวมในบ่อเดียวกัน ยกเว้นปลาไหล****

๓) สินค้าเกษตร ด้านปศุสัตว์ ที่มีการผลิตใน ศพก. มีทั้งหมด ๒ ชนิด ประกอบด้วย

๓.๑) วัว	จำนวน	๗	ตัว
๓.๒) ควาย	จำนวน	๑	ตัว

๔) สินค้าเกษตร ด้านอื่น ๆ ที่มีการผลิตใน ศพก. มีทั้งหมด.....ชนิด ประกอบด้วย

๔.๑)	จำนวน.....	(หน่วย.....)
๔.๒)	จำนวน.....	(หน่วย.....)
๔.๓)	จำนวน.....	(หน่วย.....)

๒.๒ ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรใน ศพก.มีดังนี้ (ในระบุด้านทุนการผลิตสินค้าเกษตรหลัก)

๑) สินค้าข้าว มีต้นทุนการผลิต ดังนี้

๑.๑) ค่าเตรียมดิน	เป็นเงิน	๓๐๐	บาท/ไร่
๑.๒) ค่าพันธุ์ข้าว	เป็นเงิน	๒,๐๐๐	บาท/ไร่
๑.๓) ค่าปุ๋ย	เป็นเงิน	๒๐๐	บาท/ไร่
๑.๔) การเตรียมดิน	เป็นเงิน	๓๐๐	บาท/ไร่
๑.๕) การเตรียมดิน	เป็นเงิน	๓๐๐	บาท/ไร่
๑.๖) ค่าแรงงาน	เป็นเงิน	๖๕๐	บาท/ไร่
๑.๗) ค่าเก็บเกี่ยว	เป็นเงิน	๗๕๐	บาท/ไร่
รวมต้นทุนการผลิต		๔,๕๐๐	บาท/ไร่
รายได้		๘๖,๘๗๐	บาท/ไร่

๒.๓ รายได้ของเกษตรกรต้นแบบ มีดังนี้

๑) รายได้รายวัน (ได้รายวันจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีการให้ผลผลิตได้ทุกวันของท่าน)

ได้จากอะไรบ้าง ระบุ ผักสวนครัว ปลาไหล ปลา

เฉลี่ยรายได้วันละ ๔๕๐ บาท/วัน

๒) รายได้รายสัปดาห์ (ได้รายสัปดาห์จากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีการให้ผลผลิตได้ทุกสัปดาห์ของท่าน)

ได้จากอะไรบ้าง ระบุ กล้วย

เฉลี่ยรายได้สัปดาห์ละ ๕๐๐ บาท/สัปดาห์

๓) รายได้รายเดือน (ได้รายเดือนจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีการให้ผลผลิตได้ทุกเดือนของท่าน)

ได้จากอะไรบ้าง ระบุ ผักหวานป่า ไม้ผล

เฉลี่ยรายได้เดือนละ ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน

๔) รายได้รายปี (ได้รายปีจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีการให้ผลผลิตได้ทุกปีของท่าน)

ได้จากอะไรบ้าง ระบุ เห็ดป่า มดแดง วัว ดอกกะเจียว ข้าว

เฉลี่ยรายได้ปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท/ปี

๒.๔ ประโยชน์ที่ได้รับ (ประโยชน์ที่เกิดกับตนเอง เกษตรกรรายอื่น และประโยชน์ที่เกิดกับชุมชนมีอะไรบ้าง)

- สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ จากการทำระบบวนเกษตร
- มีรายได้ที่มั่นคง จากกิจกรรมเกษตรแบบพอเพียง เช่น เห็ดป่าชนิดต่าง ๆ ดอกกะเจียว ไม้ผล ปลา ฯลฯ
- เป็นที่ยอมรับในสังคม ได้รับคัดเลือกเป็นเกษตรกรต้นแบบ และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร
- พัฒนาทักษะและความรู้ ทั้งในด้านการวางแผนการผลิต การตลาด การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร

๓. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์:

๓.๑ เทคโนโลยี/นวัตกรรมที่นำมาปรับใช้ในกิจกรรมการเกษตรของท่านมีการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมหรืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่แปลงเกษตรของท่านและชุมชนอย่างไร

การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้การวางระบบน้ำทั่วแปลง และใช้ระบบพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อสูบน้ำใช้รดน้ำในสวน ลดการใช้แรงงาน ประหยัด

๓.๒ ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ที่เกิดจากการทำกิจกรรมทางการเกษตร ใน ศพก.)

การทำระบบวนเกษตร ซึ่งมีข้อดี เช่น

๑. เป็นการรักษาสภาพแวดล้อมและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากวนเกษตร คือการที่รวมเอาพืชที่หลากหลายและสัตว์ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์ของระบบนิเวศมากขึ้น

๒. เพิ่มปริมาณผลผลิต เพราะการทำเกษตรแบบวนเกษตรจะทำให้เกิดการเกื้อกูลซึ่งกันและกันของธาตุอาหารต่าง ๆ ที่พืชและต้นไม้ต้องการ รวมไปถึงแสงแดดที่ส่องมาถึง และปริมาณน้ำในดินที่เพียงพอ อีกทั้งยังนำมูลสัตว์มาเป็นปุ๋ยได้ เพื่อให้ได้รับสารอาหารและแสงแดดในปริมาณที่พอเหมาะ ทำให้พืชและต้นไม้เจริญเติบโตได้ดี

๓. อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพันธุ์พืช และสัตว์ เนื่องจากวนเกษตรคือ พื้นที่เดียวที่รวมพืช ต้นไม้ และสัตว์ต่าง ๆ ไว้ในที่เดียวกัน ทำให้เป็นการอนุรักษ์ทั้งหมดนี้พร้อมกันทีเดียว

๔. ผลสำเร็จการทำงานให้ชุมชนในฐานะ ศพก. ที่เป็นเชิงประจักษ์

๔.๑ ผลสำเร็จการปฏิบัติงานในฐานะ ศพก. เป็นที่ประจักษ์

๔.๑.๑ มีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของพื้นที่

๑. ข้อมูลด้านกายภาพ: สภาพดิน น้ำ ภูมิอากาศ

๒. ข้อมูลด้านสังคม: จำนวนครัวเรือนเกษตรกร, กลุ่มเกษตรกร

๓. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ: ชนิดสินค้าเกษตรหลัก, ต้นทุนการผลิต, ราคาจำหน่าย

๔.๑.๒ การให้บริการในการเป็นจุดอบรม ศึกษาดูงาน และเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้

ศพก. แห่งนี้ได้รับการยอมรับในฐานะศูนย์กลางสำคัญในการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยได้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่อง อาทิ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสาธิต แปรลงเรียนรู้ รวมถึงการเปิดโอกาสให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานแก่เกษตรกรและผู้สนใจจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน นอกจากนี้ บุคลากรของศูนย์ฯ โดยเฉพาะเกษตรกรต้นแบบ ได้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรผู้ทรงความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ตรง เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถของเกษตรกรให้ก้าวทันต่อสถานการณ์การเกษตรในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคการเกษตรของชุมชน

๔.๑.๓ การให้บริการด้านการแก้ไขปัญหา เป็นที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงการรับเรื่องร้องเรียนในพื้นที่

ศูนย์ฯ ได้เข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันในการเป็นที่ปรึกษาและแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านการลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่เกษตรกรเผชิญ การที่ศูนย์ฯ ให้บริการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ด้านการเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนนั้น บ่งชี้ว่ามีช่องทางในการรับฟังและตอบสนองต่อข้อกังวลของเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และมีการให้คำแนะนำที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งผลให้เกษตรกรสามารถก้าวผ่านอุปสรรคและพัฒนาการผลิตได้อย่างยั่งยืน

๔.๑.๔ การให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านวิชาการเกษตร

ศพก. เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่สำคัญและครบวงจร โดยรวบรวมงานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ด้วยกัน เพื่อให้เกษตรกรและผู้สนใจสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ ที่ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของตนเองได้อย่างง่ายดาย การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารครอบคลุมตั้งแต่เทคนิค การเพาะปลูก การจัดการศัตรูพืช การดูแลดินและน้ำ ไปจนถึงข้อมูลตลาดและโอกาสทางการค้า ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยให้เกษตรกรตัดสินใจและวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๑.๕ การขยายผลองค์ความรู้สู่การปฏิบัติของเกษตรกร (มีช่องทางในการขยายผลอย่างไร เกษตรกรในชุมชน หรือเกษตรกรที่นำองค์ความรู้ไปปฏิบัติต่ออย่างไร และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่นำองค์ความรู้ไปปฏิบัติอย่างไร)

- ช่องทางในการขยายผล กลไกในการขยายผลโดยใช้ ศูนย์เครือข่าย ศพก. หน่วยงานภาครัฐ
สถานศึกษา

- เกษตรกรที่นำองค์ความรู้ไปปฏิบัติ คือเกษตรกรในชุมชน เกษตรกรเครือข่าย และประชาชนที่สนใจ
- ผลลัพธ์ที่เกิด สามารถลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกได้มากที่สุด ลดรายจ่ายภายในครัวเรือน มีแหล่งความมั่นคงทางอาหาร เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๔.๑.๖ การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ร่วมกับชุมชน หรือหน่วยงานในพื้นที่
ศพก. ฯ ได้แสดงบทบาทการเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ อย่างมีส่วนร่วม โดยเป็นตัวอย่างของการบูรณาการการทำงานร่วมกับหลากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา การร่วมมือเหล่านี้ ไม่เพียงแต่ช่วยสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานรับรอง แต่ยังสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่ง ทำให้งานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างรอบด้านและมีประสิทธิภาพ

๔.๑.๗ บทบาทในการเป็นประธานคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อย่างไรบ้าง

นายไสว ที่รักษ์ เป็นผู้ขับเคลื่อนและประสานงานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน เป็นผู้ริเริ่มการทำงานเกษตรและแพร่เผยองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารภายในชุมชน

๔.๒ ความภาคภูมิใจในการเป็น ศพก.

๔.๒.๑ ความภาคภูมิใจในการดำเนินงานเป็น ศพก. ในการร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาด้านเกษตรในชุมชน

- ความรู้สึก: ภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชุมชน
- การเปลี่ยนแปลง: เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของเกษตรกร เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น, มีความรู้ในการทำเกษตรมากขึ้น, ชุมชนมีความเข้มแข็ง

๔.๒.๒ ความเป็นผู้นำและความเป็นจิตอาสา

๑) ความเป็นผู้นำชุมชนในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ

- ทางการ: บทบาทในการเป็นประธาน ศพก. หรือตำแหน่งอื่น ๆ ที่ได้รับแต่งตั้ง
- ไม่เป็นทางการ: การที่เกษตรกรให้ความเคารพและเชื่อมั่นในฐานะผู้นำทางความคิด, การเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำเกษตร

๒) การเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวม

- การเสียสละเวลา: ยกตัวอย่างการใช้เวลาส่วนตัวในการให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือเกษตรกร
- การเสียสละทรัพย์สิน/แรงงาน: ยกตัวอย่างการจัดหาพื้นที่ส่วนตัวมาทำแปลงสาธิต, การลงทุนด้วยเงินส่วนตัวเพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๕. ข้อคิดประจำตัวในการทำงาน

"เรียนรู้ไม่หยุดนิ่ง พัฒนาตัวเองอยู่เสมอ"

๑. เรียนรู้จากทุกสิ่งรอบตัว การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การอ่านหนังสือหรือเข้าอบรมเท่านั้น แต่รวมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การสังเกต การฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และแม้กระทั่งการเรียนรู้จากความผิดพลาดของตัวเอง เราสามารถเรียนรู้ได้จากทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การใช้ชีวิต หรือแม้แต่การพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน

๒. พัฒนาตัวเองอยู่เสมอ การพัฒนาตัวเองคือการนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้และฝึกฝนจนเกิดเป็นทักษะใหม่ ๆ ที่ช่วยให้เราทำงานได้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือมีแนวคิดที่กว้างขึ้น

๓. สร้างคุณค่าให้ตัวเอง ในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทักษะเดิม ๆ อาจไม่เพียงพออีกต่อไป การเรียนรู้และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอคือการ สร้างภูมิคุ้มกัน ให้กับชีวิตการทำงานของเรา เพราะยิ่งเรามีความรู้และความสามารถมากเท่าไร เราก็ยิ่งมีคุณค่าและเป็นที่ต้องการมากขึ้นเท่านั้น ทำให้เราพร้อมสำหรับโอกาสใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาเสมอ

ส่วนที่ ๔ ผู้ร่วมดำเนินการถอดบทเรียน

๑. ดำเนินงานถอดบทเรียน โดย (ระบุผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานถอดบทเรียน)

๑.๑ นางสาวไฉพร ยึดพวก	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
๑.๒ นายमितติพงศ์ พรหมภิบาล	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
๑.๓ นายพลสิทธิ์ ชนะบัว	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

๒. กระบวนการถอดบทเรียน/เครื่องมือที่ใช้

๒.๑ รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ จากเกษตรกรต้นแบบ (นายนาวิ ไชยมี) ผ่านการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์
๒.๒ วิเคราะห์บริบทพื้นที่ และการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ (ศพก.) จากเอกสารและรายงานผลการดำเนินงาน

๒.๓ ระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการ ศพก., เครือข่ายเกษตรกรต้นแบบ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

๒.๔ จัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสรุปองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นแบบอย่าง

๒.๕ สังเคราะห์และจัดหมวดหมู่ข้อมูล ออกเป็นหัวข้อ เช่น แรงบันดาลใจ, นวัตกรรม, การขยายผล, ผลกระทบ

เครื่องมือที่ใช้ :

๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
๒. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation)
๓. แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลถอดบทเรียน
๔. ภาพถ่ายประกอบและแผนที่

๓. ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินการถอดบทเรียน

ไม่มี

***หมายเหตุ ๑. ให้แนบภาพประกอบในแต่ละข้อ

๒. ใส่ภาคผนวกในส่วนของแผนที่แสดงที่ตั้ง ศพก. และศพก. เครือข่าย หรือส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของ ศพก.

ภาคผนวก

ปฏิทินการผลิตการทำวนเกษตร

	ม.ค.-ก.พ.	มี.ค.-เม.ย.	พ.ค.-มิ.ย.	ก.ค.-ส.ค.	ก.ย.-ต.ค.	พ.ย.-ธ.ค.
ผักหวานป่า 	ตัดแต่งกิ่ง, ให้น้ำ เพื่อกระตุ้นแตกยอด	เก็บยอดขาย ให้น้ำสม่ำเสมอ	เก็บยอดขาย ให้น้ำสม่ำเสมอ	เก็บยอดขาย ให้น้ำสม่ำเสมอ	เก็บยอดขาย ให้น้ำสม่ำเสมอ	ดูแลรักษา, ใส่ปุ๋ย เก็บเมล็ดขาย
เห็ดป่า เห็ดระโงก, เห็ดโต, เห็ดแดง, เห็ดปลวก	โรยเชื้อเห็ดป่า	โรยเชื้อเห็ดป่า	เก็บเห็ดป่า	เก็บเห็ดป่า		
ไม้ผล ส้มโอ, ลิ้นจี่, ลำไย, กล้วย	บำรุงต้นลิ้นจี่และลำไย เก็บเกี่ยวกล้วย	เก็บเกี่ยว ส้มโอและลิ้นจี่	ตัดแต่งกิ่ง	ใส่ปุ๋ย		เก็บเกี่ยวส้มโอ ดูแลลิ้นจี่, ลำไย
ไม้ป่า 		เตรียมหลุมปลูก	 ปลูกแซม ปลูกเพิ่ม	ดูแลรักษา	ดูแลรักษา	ดูแลรักษา
ปลาไหล 	เตรียมบ่อเลี้ยง	ให้น้ำและอาหาร อย่างสม่ำเสมอ	ให้อาหาร ดูแลคุณภาพน้ำ	อนุบาลลูกปลาไหล	เริ่มจับขายได้	เตรียมบ่อและ เลี้ยงรอบใหม่

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศพก.) อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

ภาพผังแปลงภายในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

แผนผังฐานเรียนรู้

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตำบลบ้านยาง (นายไสว ที่รักย์)

- 1 วนเกษตร
- 2 การเลี้ยงปลาไหล
- 3 การปลูกมะนาววงบ่อ
- 4 การปลูกไม้ผล